

## A VESZPRÉMI MŰÚT ÚJ FELTÁRÁSAI

Irta: dr. Szentés Ferenc

(8 szelvény és 1 helyszínrajz)

1937. évben az épülő gráci műút új feltárásait vizsgáltam meg. A friss föltárások érintetlen szemléletességét részletesen bemértem. Ismételtelen leutaztam a feltárásokhoz részben Szalai T. és Erdélyi-Fazekas J. geológusok társaságában is *helyszínelésre*. A felvett *helyszínrajz* mégsem tekinthető földtani szempontból véglegesen megoldottnak.

A tanulságosabb részleteket *szelvényekben* ábrázoltam, amelyek közül egypárat mellékelek. Az egyszerűbb feltárásokat csak a térképen jeleztem. A szelvények az út északi oldalán lévő feltárásokra vonatkoznak, a déli oldalt csak a hiányos feltárások miatt kiegészítéssel vettük tekintetbe. A szelvények ferde (10—30°) szögben metszik a *rétegcsapást*, a rétegdülések 30—60° között ingadoznak északi 290—345° irány felé.

A felsőcampili *lemezes mészkő* az I. szelvényben jellemzően vékonyréteges, *részletgyüredezésre* hajlamos. A diszkordánsan *rágyúrt* középső részlet határvonalán erősen *törmelékes, hasadékos, agyagmálladékos*, márgás. Rétegdőlés iránya észak felé 340—10° között ingadozik, 40—70° dülésszöggel, az ÉK-i részen 200° irányba 85°-kal dül. Megjelenik ez a mészkő a III. és IV. szelvény között a 32.7 km-nél, kis feltárásban ÉK-i dőléssel és a IV. szelvény keleti végén a lisztesedett dolomit felett.

Az anisusi emelet *megyehegyi dolomitja* a *feltorlódások* helyén mindig porlódó, vagy igen kemény, tömör lesz, gyakran rögökre esik szét. A III. és IV. szelvény között a 32.5 km-nél különálló kis börtben jelentkezik. A VI. szelvény K-i végén 240° irányba 40 fokkal dül.

Az anisusi emelet *alpesi kagylósmészkő* szintje általában világosbarnás mészmárga mészkőpadokkal és márgás közbetelepülésekkel. Gyüredezésre alkalmas, diszharmonikusan redőződik, különleges részredőket alkot.

A ladini emelet *buchensteini rétegei* zöldes finom tufáival (pietra verde) kevés biotit csillámmal, könnyen felismerhetők. A kagylósmészkő-

vel együtt bonyolult helyi formákat mutat (IV. szelvény). Kemény fehér mészkőrétegei ezeken a márgákön és tufákön könnyen hajlanak, de *szakadozásra* hajlamosak. A VI. szelvényben *Daonella*-lennyomatot láttam.

A ladini emelet *tridentinusos mészkőve* jellegzetesen vastagrétegű, csomós felületű, néha *tűzkőgumós*, szürke, ritkán rózsaszínű. A VI. szelvény Ny-i részén a földolomit között lévő mészkőréteg már inkább a füredi mészkőre emlékeztet, ezen szelvény középtáján *Daonella*-lennyomatokat találtam. A vékony barna-szürke, sárgás vagy vörhenyes márgalemez közbetelepülések jellemzőek. A szinklinális részletekben erős tektonikai igénybevétel figyelhető meg, a fedőbe került mészkövek pedig összetöredezettek, beszakadtak.

A karni emelet rétegei a VII. szelvényben a veszprémi Sintérdomb Séd-hidjánál feltárt *felsőraibli* vékonypados dolomitok és vastagpados mészkövek sok márgaközbetelepüléssel. A márga közötti mészkövek gyütredezettek, a dolomitok összetöredezettek.

A nori földolomit kissé lilás árnyalatú, rideg, töredező, hegynyomásnál porlódásra hajlamos, általában meszes (sósavval kissé pezseg), rosszul rétegzett. Megjelenésre igen hasonlít a megyehegyi dolomitra. A mészkővel való érintkezésnél mindig murvás dolomitliszt található, ami tektonikai kontaktusra figyelmeztet. Ilyen helyen gyakori a limoniterezettség vagy csikozottság is.

Az I. szelvénytől a műúton Várpalota felé haladva, Öskü határában nyolc kisebb-nagyobb útbevágást látunk. 29.5 km-nél *h*) 10—24° irányú északi dűléssel, 15—24 fokkal fekszik a megyehegyi dolomit, kisebb vetődésekkel és lefelé szélesedő porlódásos tölcésréekkel. Innen 100 m-rel ÉK-re a következő *g*) útbevágásban a kagylósmészkövet és buchensteini-rétegeket látjuk meredekszárnyú (dejektív) szinklinálisban, kis darabon megjelenik a megyehegyi dolomit, majd egy lapos boltozódás szárnyán a tridentinus mészkő *f*). Egy kis megyehegyi dolomit börc után, ahol a rétegek 330° irányban 25 fokkal dűlnek, 70 méterrel tovább van a következő *e*) feltárás. Itt a dolomit 318° irányban dűl 20°-kal, majd *d*) a kagylósmészkövet és pietra verde rétegeket látjuk 320° irányba 21° dűléssel. E feltárás ÉK-i végén van a 29 km kő. A *c*) feltárásban 240° felé 14° és 305° felé 25° dűléssel a megyehegyi dolomitban meredek vetősíkokat látunk. Erre *b*) a lemezes mészkő következik 300° felé 35° dűléssel. Innen 166 méterre ÉK-felé, Öskün túl ismét a ladini emelet mészköveit látjuk 10 méter keskeny, meredek szárnyú (45—83°) szinklinálisban és valamivel laposabb (40—65°) szárnyú boltozatba gyűrve, majd 83° rétegdűlés után 20 fokkal laposabb dűlések következnek a 28.4 km-nél. Tovább Várpalota felé még látunk egypár kis mészkő vagy dolomit feltárást, de túlsúlyra jutnak a részben átmosott magnoliás kavicsok, megjelennek a pontusi agyagok is.

*A finom részgyüredezés, a márgaközbetelepülések mentén történő csúsztatással, réteglapeltolódással megy végbe, ami a feltárásokban jól megfigyelhető. Ahol a márga, agyag, vagy tufaközbetelepülések vastagabbak, ott a tömör mészkövek és erősebb tufitréteg részletgyüredezettséget tanúsítanak. A pikkelyek a litéri feltolódástól 2—3 km-re ÉNy-ra, de vele párhuzamosan haladnak, DK—i hajlásiránnyal (vergenzával). Ezek a pikkelyek nem oly egységesek és mélyrehatók, mint a litéri feltolódás, számos haránteltolódás feldarabolja. A feltolódások nem egyenes síkok, hanem térben többször meghajlított görbe lapok, méretük egy pár kilométer lehet. Az utólagos vetődések kisebb jelentőségűek, legfontosabb a Szentistván-Sóly menti Séd mentén fut végig. A dombos legelőterületen a kőzetek különböző keménységét a morfológia jól visszatükrözi, mutatja a terület aprólékos — de kis vetőmagasságú — feldarabolását, követhető vonulatok nélkül.*

## ОБНАЖЕНИЯ ПРИ ВЕСПРЕМСКОМ ШОССЕ

Ф. Сентеш

Вскрытое в 1939 году обнажение веспремского шоссе показало, что схемы которые означают залегание триасовых толщ, характеризованы поперечными сдвигами и контракциями.

## DIE NEUEN AUFSCHLÜSSE DER VESZPRÉMER LANDSTRASSE

Von F. Szentes.

Ich habe im Jahre 1937 die neuen Aufschlüsse der Grazer Landstrasse untersucht und hatte Gelegenheit, die frischen Aufschlüsse in ihrer anschaulichen Unberührtheit zu prüfen. Gemeinsam mit den Geologen T. Szalai und J. Erdélyi-Fazekas habe ich öfters an Ort und Stelle Orientierungspläne aufgenommen, die aber noch nicht vom geologischen Standpunkt aus als endgültig betrachtet werden können.

Ich habe die Profile der interessanteren Details dargestellt und füge sie dieser Abhandlung bei. Die weniger interessanten Aufschlüsse wurden von mir nur auf der Karte verzeichnet. Die Profile beziehen sich nur auf die an der Nordseite befindlichen Aufschlüsse, hingegen wurde die südliche Seite im Falle des Fehlens der Aufschlüsse nur ergänzungsweise in Betracht gezogen. Die Profile schneiden das Streichen in einem schiefen Winkel (10—30°), und die Streichen schwanken zwischen 290—345°, die Fallen 30—60° in nördlicher Richtung.